

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COMAN, LAVINIA

Școala de artă în „Epoca de Aur” : amintirile unei directoare de liceu /

Lavinia Coman ; ed.: Matei Bănică. - București : Grafoart, 2019

ISBN 978-606-747-088-8

I. Bănică, Matei (ed.)

37

EDITURA MUZICALĂ GRAFOART
București, str. Brașov nr. 20

LIBRĂRIA MUZICALĂ GEORGE ENESCU
București, piața Sfinții Voievozi nr. 1

TEL. : 0747 236 278 (07-GRAFOART) ; 021 315 07 12
E-MAIL : GRAFOART1991@GMAIL.COM
COMENZI ON-LINE : WWW.LIBRARIAMUZICALA.RO

Lavinia Coman

ȘCOALA DE ARTĂ
ÎN „EPOCA DE AUR”
Din amintirile unei directoare de liceu

Editura Muzicală
GRAFOART

Preambul

Sunt peste treizeci de ani de când am ieșit pentru ultima oară pe ușa *Liceului de artă* George Enescu. Era luni, 3 septembrie 1987, la orele 12:30. Formalitatea simbolică de predare-primire a direcției se consumase în cabinet, iar eu mă îndreptam către sediul Ministerului Educației și Învățământului, unde aveam audiență la secretarul de stat Iosif Tripșa. Mă însoțea Doina Florișteanu Paron, directoarea cu pionierii. Fără să-mi spună o vorbă, m-a invitat în mașina ei și m-a condus pe străduțe cotite până la poarta ministerului. Drumul era scurt, dar Doina simțise nevoia să fie alături de mine, spunându-mi, prin gestul ei, că nu sunt singură. Audiența fusese programată cu o săptămână în urmă, iar evenimentul schimbării de conducere se produsese, iată, înainte de întrevedere noastră. Aveam un memoriu scris, unde răspundeam cu argumente și date concrete la cele 12 puncte din ultima reclamație anonimă. Acum, *post festum*, memoriul devenise inutil. Totuși, i l-am înmănat tovarășului ministru, cu minime explicații orale. Nu prea mai era loc de comentat. A fost o întrevedere scurtă cu un demnitar aflat în încurcătură, fiindcă nici el n-avea ce să-mi explice. L-am scos din situația jenantă cu câteva idei pe care le-am lăsat ca proiecte de dezvoltare a școlii pe termen scurt și mediu. Ne-am despărțit zâmbind. Nu ne-am mai întâlnit vreodată. Apoi m-am dus în vecinătate, la conservator. Aici l-am vizitat pe decanul Liviu Brumariu. Am discutat conținutul normei mele didactice pe anul 1987/1988 și l-am asigurat că îmi voi folosi cunoștințele de organizare dobândite pentru realizarea unor proiecte frumoase la conservator. M-am apucat imediat de lucru. Începeam un capitol nou de viață.

Lăsasem în urmă șase ani și jumătate de muncă și luptă, de fericire și agonie. Mecanismul psihologic de autoapărare a funcționat la mine într-un fel special. M-am aruncat în noile ocupații, probabil, cu setea de a mă reinsera în viața muzicală

publică, dar și din nevoia de a uita experiențele traumatizante prin care trecusem. Și de această dată, muzica a fost scăparea, leacul, soluția salvatoare. Am avut nevoie de o lungă perioadă de uitare. Mi-au trebuit treizeci de ani ca să redeschid cartea trecutului, să decantez și să înțeleg ce s-a petrecut în acei ani. Ceea ce urmează este partea esențială din povestea vieții mele în liceul de artă. Așa cum am înțeles-o, o experiență formatoare fundamentală. O prezint ca pe o filă din istoria învățământului muzical românesc, dar și ca pe un important îndrumător pentru actualii manageri ai liceelor de artă. Totodată, cred că e de datoria mea să depun mărturie despre felul cum a funcționat o instituție de învățământ în perioada anilor 80, cea mai teribilă epocă a „comunismului real” din România acelor timpuri.

Autoarea

Semnale

Aventura mea a început într-o dimineață mohorâtă de martie a anului 1981. Sau ceva mai devreme, însă eu nu aveam de unde să știu... Fapt e că în acea zi, la ora 8 fix, eram convocată în biroul șefului cel mare. Petre Brâncuși, rectorul Conservatorului *Ciprian Porumbescu* din București, activist de forță al C.C. al P.C.R. în domeniul educației și al culturii socialiste. Sosit la cabinet cu câteva minute înaintea mea, își aranja servieta sub birou. Tot aplecându-se și revenind pe scaunul său, debita fragmente de propoziții, în șoaptă, după cum îi era stilul:... „o problemă la liceul *Enescu*... s-au făcut trei propuneri de director, Oprea, Iliuț și Coman... Coman, prima propunere... facem o încercare, nu merge – te întorci – norma rămâne aici, cu jumătate de program, leafa de la noi, indemnizația de la liceu...” Mă uitam la dânsul siderată, dar și ușor amuzată. Gimnastica asta cu servieta pe sub birou îl ajuta să-mi vorbească evitându-mi privirea. Îl ascultam respectuoasă și așteptam urmarea. Se făcuse deodată o liniște profundă în mintea mea. Am rămas în tăcere, blocată de surpriză, multă vreme după ce am ieșit din audiență. Nu eram îngrijorată. În primul rând, aveam cel puțin un bolovan în dosarul de cadre. Unchiul meu, fratele mamei, inginerul constructor Gheorghe Neculau, fost director de succes mulți ani la ARCOM, rămăsese definitiv în Germania, cu familie cu tot, deoarece fusese trimis în judecată, în lipsă, și condamnat la închisoare pe viață.¹ Peste un asemenea lucru, cerberii de la cadre nu aveau cum să treacă. Iar despre liceul de muzică nu știam aproape nimic. Am luat întâmplarea ca pe un

¹ Pe această temă există cel puțin un articol, intitulat *Reparațiile tranziției. Foști sabotori ai economiei naționale sunt achitați*, în ziarul postdecembrist *România Liberă* din 25 martie 1995.

LIBRIS | We know books
episod ciudat și mi-am văzut mai departe de treabă, fără să mă gândesc deloc la o asemenea perspectivă.

Două săptămâni mai târziu, eram convocată la Ministerul Educației, și anume la direcția cadre. Însuși generalul Aurelian Bondrea m-a primit într-o scurtă audiență. Mi-a spus, tot în șoaptă (era un stil consacrat, se vede), că „la *Enescu* e haos, unitatea aceea nu se poate conduce, facem ultima încercare, iar dacă nu merge, o desființăm...” Am plecat și mai confuză decât de la rector, dar cu același sentiment, că nu mi se poate întâmpla una ca asta, cu dosarul meu. Nu condusesem nimic până la cei 40 de ani împliniți la acea vreme. Primisem doar munci de execuție, grele, mâncătoare de timp și de cap, dar fără a fi vreodată în „nomenclatură”. În conservator, eram asistentă la pian complementar, din 1964, anul absolvirii, fără nicio perspectivă de promovare, potrivit „viziunii” tovarășei Ceaușescu, care se ocupa personal de politica de cadre în învățământ. Pe partea activității de concerte, eram, de asemenea, blocată de ordinul draconic al aceluiași cabinet 2 ca în timpul semestrelor didactice nimeni să nu părăsească țara, pentru nicio activitate. De nicăieri nu mă aștepta nimic bun. Eram spectator neputincios la propria carieră aflată într-o fundătură. De aceea priveam ce se întâmplă oarecum detașată, cu ochi străini. În acea stare psihică mă afluam când am primit invitația ca în ziua de 21 aprilie, la orele 14, să mă prezint la Liceul *George Enescu*, pentru a fi instalată în funcția de director.

La prima vedere

Dând curs invitației, m-am prezentat la direcția școlii, în strada Lt. Dumitru Lemnea (actualmente general Gheorghe Manu) nr. 33. La capătul unui coridor lung și întunecos, pe colțul drept al clădirii, se afla cabinetul directorului, o încăpere mică, dar luminoasă, datorită ferestrelor care ocupau cei doi pereți exteriori. În colțul drept, pe un soclu de lemn, chiar deasupra scaunului

directorial, trona un bust din bronz înfățișând o femeie frumoasă cu o vioară ținută la piept, într-un gest plin de gingășie. Aveam să aflu mai târziu că se numea *Muzica* și era opera maestrului Gheorghe Anghel (1904 – 1966). Am iubit această lucrare, cu atât mai mult cu cât îl cunoșteam pe sculptor și-mi era tare drag. Un alt obiect care m-a fermecat era o casonă splendidă din secolul al XIX-lea, din lemn prețios, sculptat și aurit, o mobilă funcțională, masivă și totodată grațioasă. Din câte am aflat, făcuse parte din mobilierul unei mănăstiri. Ambele obiecte de patrimoniu aveau să-mi încălzească privirea în zilele și anii care au urmat.

În micul cabinet, era multă lume bună. Am simțit asta din prima clipă. Nu cunoșteam pe nimeni, fiind cu desăvârșire străină de acest mediu. Erau toți șefii mari de la comitetul de partid al capitalei, al sectorului 1, de la I.S.M.B.², inspectoratul școlar al sectorului 1, de la sindicat și pionieri. Prezentările s-au făcut în grabă și imediat am purces într-un fel de coloană ad hoc spre sala de festivități, cu acces direct pe prima ușă din dreapta coridorului. Sala în amfiteatru, cu o capacitate de cca. 350 de locuri, era arhiplină și zumzăia ca un stup în activitate. Pe scena drapată cu un valtrap de mătase portocalie, de un prost gust țipător, tronau trei mese alipite, acoperite cu nelipsita pânză roșie, cu scaunele aferente. După instalarea oaspeților la prezidiu, printre care ne aflam, directoarea în funcție și cu mine, care urmam la conducere, inspectorul general Ioan Jinga a deschis ședința, a anunțat ordinea de zi și a invitat distinșii oaspeți la cuvânt. Au fost intervenții scurte, generale, exprimate în limba de lemn a vremii. Venind din afară, ca mine, care nu știam dedesubturile, părea că e o adunare pașnică de bilanț și angajamente, cu sfaturi și „indicații prețioase”. Nu era deloc așa. Aveam să aflu multe lucruri, din păcate, chiar pe propria piele. Acum era o solemnitate, unde toată lumea dădea glas dorinței de „a transpune în viață ideile genialului conducător, pentru a ridica învățământul românesc pe culmile... etc.” Singurul

² Inspectoratul Școlar al Municipiului București.

LIBRIS We know books
moment neprotocolar, autentic, s-a creat când, din ultimul rând de la parter, șefa catedrei de pian, Ludmila Popișteanu, s-a ridicat s-o îndemne „pe tovarăsa Coman să nu se lase impresionată, să nu se sperie de situația din liceu. Va vedea că se poate colabora cu noi și că suntem gata să participăm la efortul de construcție și promovare a școlii noastre.” A fost pentru mine o gură de oxigen și un semnal că voi găsi mâini întinse pentru cooperare. Au urmat alte intervenții „pe linie” și, în sfârșit, ședința s-a încheiat. Scurta formalitate de predare-primire cu doamna Silvia Roșca s-a produs apoi în cabinet, după care oaspeții au plecat pe rând în mașinile lor oficiale, iar eu am rămas singură în birou. Nici nu m-am dumirit bine că s-a terminat (sau a început, depinde din ce parte privești) că pe ușă a intrat ca o vijelie o persoană energică de vreo 40 de ani, cu ochi verzi scâpărători. „Doamna directoare, sunt Vali Bucinski de la secretariat. Am venit să vă spun că în teroare nu se poate lucra !” „Nici nu-mi trece prin cap să lucrez în teroare, în primul rând fiindcă teroarea nu e productivă !” i-am răspuns și astfel tensiunea s-a risipit pe loc. Am sporovăit amândouă, ca vechi colege, după care ne-am despărțit cu prietenie. Cred că Vali își luase „mandat” de la corpul administrativ să mă avertizeze, să mă sondeze și să facă o primă „scanare”, care să le dea oamenilor informații despre cum e noua directoare.

Se lăsa amurgul când am plecat pentru prima dată din școala care avea să-mi fie casă, masă, familie, țară, viață în următorii șase ani, patru luni și zece zile. Când am ajuns acasă, i-am făcut soțului meu un tablou al celor petrecute. „Sper că înțelegi în ce te-ai băgat !” a fost concluzia lui, prea puțin încurajatoare. De fapt, de înțeles, n-aveam cum să înțeleg. Ca să înțeleg „în ce fusesem băgată”, în realitate, a trebuit să parcurg întreaga experiență. Nici astăzi nu pot spune că înțeleg chiar tot ce am trăit în acești ani. De fapt, acum îmi este clar că am fost împinsă la liceul *Enescu* ca să-mi rup gâtul acolo. Nu era vorba de nici o încercare... Să mă prăbușesc și să scape de mine și de la Conservator !

În goana calului, în acea primă zi m-am lămurit care sunt organele de conducere ale liceului care tocmai devenea al meu. Iată cum mi-am reprezentat inițial schema de conducere a unității școlare. În mod perfect demagogic, forța conducătoare era considerată Adunarea Generală a Oamenilor Muncii. Hotărârile privind mersul școlii erau luate prin vot de către toți salariații, care alcătuiau adunarea generală. Tot prin vot deschis, aceasta își alege reprezentanții în Consiliul de Conducere, care trebuia să-i cuprindă pe director și pe cei doi directori adjuncți, reprezentanți ai personalului didactic, reprezentanți ai Comitetului P.C.R. și ai celor trei organizații, reprezentanți ai comitetului sindical, ai organizației U.T.C., ai organizației de pionieri, ai comitetului cetățenesc de părinți, specialiști, în număr total de 41 de membri. Consiliul de conducere trebuia să aprobe componența biroului executiv și să valideze componența nominală a acestuia, conform legii. Biroul executiv era format din cei trei directori, secretarul comitetului de partid, președintele comitetului sindical, secretarul organizației U.T.C., comandantul organizației pionierilor, care era un cadru didactic tânăr din școală, reprezentantul comitetului cetățenesc de părinți. Acest consiliu asigura conducerea executivă a școlii, a activităților curente, altfel spus, era un fel de conducere operativă. Am înțeles că astfel se exercita „puterea locală” pe terenul strict al școlii, precum și legătura directă cu forurile superioare. Foarte curând am aflat și schema organizatorică a acestor foruri. Tot din mers și tot pe pielea proprie.

Fișa școlii

Chiar a doua zi, am fost convocată, la orele 8 dimineața, la inspectoratul școlar al sectorului 1, care avea sediul la Școala Generală nr. 3 din Bulevardul *Nicolae Titulescu*. În sala de festivități, am participat la prima mea ședință cu directorii de unități școlare din sector. Eram adunați vreo 200 de oameni, iar la prezidiu se găseau tovarășul Goiceanu, inspectorul șef de sector și tovarăsa

UBDIS | We know books

Ana Cazacu, instructorul P.C.R. Tema de bază era legată de ultimele pregătiri pentru participarea la Festivalul Național Cântarea României. Liceul *Enescu* apărea obsesiv în program. S-a anunțat calendarul de participare, s-au stabilit responsabilități. Apoi inspectorul Goiceanu s-a oprit câteva secunde, m-a căutat din ochi (mă aflam în primele rânduri) și a spus: „Directoarea nouă de la *Enescu*, tovarășa Coman, spuneți-mi fișa școlii !” M-am ridicat și i-am cerut să repete întrebarea, fiindcă n-o înțelegeam. N-am știut să răspund. A fost un moment penibil în sală, de panică și rușine extremă pentru mine. Ca să-l depășească, inspectorul șef a comentat: „O s-o învățați cât de curând !” în răsetele celor 200 de directori. Astfel s-a produs primirea mea oficială în rândurile directorilor de școli. Cu un gest de cinism gratuit, care mi-a lăsat cea mai puternică amintire de la „instalarea” în fruntea liceului de artă din București. Bineînțeles, cum am revenit la școală, după ce am transmis dispozițiile urgente, am chemat-o pe secretara șefă, care mi-a „predat” fișa școlii. N-am s-o uit câte zile voi avea.

Când am preluat conducerea, Liceul de artă *George Enescu* avea înscriși 2050 de elevi, organizați în 64 de clase. Erau angajate 311 cadre didactice și 52 de salariați lucrau ca personal administrativ. Activitatea a trei foste licee de sine stătătoare – Liceul de Muzică nr. 1 din Str. Principatele Unite nr. 64, Liceul de Muzică nr. 2 din str. Locotenent Dumitru Lemnea nr. 33 și Liceul de Coregrafie, în același sediu cu primul – se desfășura în două sedii aflate la mare distanță unul de celălalt. Există un internat și o cantină de mare capacitate în Principatele Unite și un alt internat, mult mai mic, în str. Occidentului, aproape de sediul Lemnea, de fapt, un număr de locuri de cazare în internatul Liceului de Arhitectură, precum și unul în str. Filioara.

Prima dată când am ajuns la ai mei, la Focșani, le-am descris fișa școlii. Sora mea, pe atunci arhitect șef al Județului Vrancea, m-a privit cu stupoare și mi-a spus: „Dar tu ai în răspundere o mare uzină !” Așa era.

Integrare din mers.

Ritmul de lucru era amețitor. Succesiunea evenimentelor se petrecea în avalanșă. Totul era nou și neașteptat. Pasul imediat a fost făcut prin numirea directorilor adjuncți. Ca și numirea mea, desemnarea lor a fost elaborată în spațiile oculte ale puterii, la nivel destul de înalt. De pe o zi pe alta, cu minime ceremonii făcute în câte o pauză, în cancelarie, au fost instalați doamna Valeria Constantinescu, o minunată profesoară de limba română și domnul Hagighian, profesor de istorie în pragul pensionării. Pentru profilul coregrafie a fost desemnată doamna Magdalena Bălan, profesoară de dans istoric, care avea funcția de secretar al organizației de bază P.C.R. de la acest profil. Așa s-a întregit echipa de directori, cu care am făcut repede un grup de lucru eficient. Ne-am orientat din mers și ne-am potrivit pasul în ritmul rapid al vieții de fiecare zi. La momentul respectiv, dintre noii directori nu știam pe nimeni. Cu doamna Bălan de la balet m-am înțeles foarte bine. Avea o bună capacitate de a conduce grupele de elevi în numeroasele participări la spectacole festive de protocol înalt etc. Dar colectivul de la coregrafie n-a primit-o cu plăcere și niciodată nu a acceptat-o cu adevărat. Totuși, oamenii aceștia funcționau, cu toții, în virtutea unei discipline care m-a uimit. Așa erau educați, acesta era stilul de lucru consacrat. Prin urmare, de voie, de nevoie, s-au supus și au lucrat mai departe în parametrii ordinii și ai disciplinei școlare, fără multe comentarii. Am fost uimită să-i văd atât de diferiți sub acest aspect, de colegii lor de la muzică, harnici și motivați dar cârcotași, mofturoși, cu toane etc. E adevărat, nu toți erau așa, dar ajungeau două grupuri gălăgioase ca să producă o atmosferă de neîncredere, suspiciune și nesiguranță.

Așadar, încă din prima săptămână, cu echipa formată, ne-am încadrat în program, astfel încât să cuprindem problemele prioritare. Imediat, am ținut o ședință de lucru cu cei din Principate, tot la orele 8 dimineața, la convocarea și în prezența inspectorului general Jinga și a celor de la sector. Apoi am mers în